

Asia: VN/32207/2022

Arviomuistio etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Asia: Lausunto etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä koskevasta arviomuistiosta

Viite: Lausuntopyyntö 18.1.2023 VN/32207/2022

Oikeusministeriö on pyytänyt markkinaoikeudelta lausuntoa yllä mainitusta arviomuistiosta.

Markkinaoikeus esittää kunnioittaen lausuntonaan seuraavan.

Aluksi

Arviomuistion taustalla on pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa yhdeksi oikeusvaltion kehittämistavoitteeksi asetettu toimivat oikeusprosessit ja oikeusturva. Tähän liittyen on keinona muun ohella mainittu oikeudenkäyntien sujuvoittaminen digitalisaation avulla.

Arviomuistiossa on tarkasteltu etäyhteyksien käyttöä koskevien uudistusten muodostamaa oikeustilaa kokonaisuutena ja kartoitettu mahdollisia jatkotoimia oikeudenkäyntien sujuvoittamiseksi etäyhteyksien käyttömahdollisuuksia lisäämällä.

Markkinaoikeuden näkemyksen mukaan arviomuistiossa on käsitelty varsin laaja-alaisesti etäyhteyksien käyttöön liittyviä eri kysymyksiä. Arviomuistion voi siten katsoa antavan hyvän pohjan mahdolliselle jatkovalmistelulle.

Markkinaoikeus ei tässä vaiheessa ole pitänyt tarkoituksenmukaisena mennä kovinkaan yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Markkinaoikeus esittääkin seuraavassa ainoastaan muutamia yleisiä näkökohtia sekä tämän jälkeen tarkastelee osaa arviomuistiossa käsitellyistä yksityiskohtaisemmista kysymyksistä.

Yleisiä näkökohtia

Etäyhteyksien käytön kannalta aivan keskeisen käytännön aspektin muodostaa se, että tuomioistuimilla on käytössään riittävän korkeatasoiset ja luotettavat tekniset välineet ja ohjelmistot yhteydenpitoon etäyhteyksin. Tätä aspektia on sinänsä käsitelty arviomuistion sivuilla 19 ja 20.

Markkinaoikeuden omien käytännön kokemusten mukaan tuomioistuinten käytössä olevaa videoneuvottelulaitteistoa voidaan pitää varsin toimintavarmana. Sen sijaan tuomioistuinten käytössä olevan Skype for Business -viestintäsovelluksen on katsottava olevan valitettavasti täysin vanhentunut. Kyseinen sovellutus ei vaikuta olevan enää muiden kuin tuomioistuinten käytössä ja vaikka sovellutukseen liittyminen onkin periaatteessa mahdollista pelkästään selaimen avulla, niin tähän liittyvät eri käytännön ongelmat ovat valitettavan yleisiä aiheuttaen paitsi etäyhteyksiin liittyviä epäluotettavuustilanteita niin myös tarpeetonta ylimääräistä työtä esimerkiksi yhteyksien testaamisen muodossa.

Vaikka arviomuistiossa edellä todetulla tavalla voidaankin katsoa käsitellyn varsin laaja-alaisesti etäyhteyksien käyttöön liittyviä eri kysymyksiä, markkinaoikeus tässä yhteydessä haluaa nostaa kaksi aspektia, jotka olisi hyvä sisällyttää jatkovalmistelun piiriin.

Ensinnäkin markkinaoikeus kiinnittää huomiota siihen, ettei arviomuistiossa vaikutettaisi lainkaan käsitellyn etäyhteyksien käyttöä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan käsiteltävissä valmisteluistunnoissa ja suullisissa käsittelyissä. Ainakin markkinaoikeuden omien käytännön kokemusten mukaan aivan samat etäyhteyksien käyttöön liittyvät kysymykset ovat nousseet esiin niin oikeudenkäymiskaaren mukaan käsiteltävissä asioissa kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan käsiteltävissä asioissa.

Toiseksi markkinaoikeus kiinnittää huomiota siihen, että etäyhteyksien lisääntynyt käyttö on lisännyt merkittävässä määrin ns. ”kansainvälisiin tilanteisiin” liittyvää ongelmatiikkaa (ks. myös

apulaisoikeusasiamiehen päätös 8.11.2021, EOAK/1941/2020). Markkinaoikeuden näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa olisikin toivottavaa ottaa myös nämä kysymykset tarkastelun kohteeksi.

Tuomarin osallistuminen oikeudenkäyntiin etäyhteydellä

Kuten arviomuistiossa tuodaan esiin, mikäli tuomarin osallistuminen oikeudenkäyntiin etäyhteyksin halutaan mahdollistaa, edellyttää tämä lainsäädännön muuttamista.

Markkinaoikeuden näkemyksen mukaan jatkossakin vahvana pääsääntönä tulisi olla, että asian käsittelyyn ratkaisuun osallistuvat henkilöt (markkinaoikeuden kohdalla markkinaoikeuden jäsenet ja asiantuntijajäsenet) osallistuvat henkilökohtaisesti paikalla ollen oikeudenkäyntiin istuntosalissa.

On kuitenkin ajateltavissa, että jossain poikkeustapauksissa tuomarin osallistuminen etäyhteydellä sallittaisiin jatkossa. Näiden tilanteiden tarkempi hahmottaminen sekä se, miten osallistuminen tulisi lainsäädäntöteknisesti mahdollistaa, on syytä jättää jatkovalmistelun varaan. Jatkovalmistelussa olisi syytä tarkemmin harkita muun ohella, mistä paikasta etäosallistuminen sallittaisiin, tulisiko etäosallistuminen rajata vain osaan kollegion jäsenistä, tulisiko etäosallistuminen mahdollistaa väljemmin kriteerein, jos myös asianosaiset osallistuvat istuntoon etäyhteyksin jne.

Asianosaisen osallistuminen oikeudenkäyntiin etäyhteydellä ilman hänen suostumustaan

Kuten arviomuistiossa todetaan, po. muutos olisi periaatteessa merkittävä.

Markkinaoikeuden omasta käytännön näkökulmasta katsottuna on vaikea nähdä ainakaan huomattavampaa, jos minkäänlaista, käytännön tarvetta po. kaltaiselle muutokselle.

Edellytysten keventäminen suullista todistelua vastaanotettaessa

Etäkuulemisten järjestämiseen on niin tuomioistuimen kuin asianosaisten näkökulmasta suhtauduttu käytännössä varsin sallivasti. Tähän nähden ainakin markkinaoikeuden näkökulmasta

voisi hyvin ajatella, että etäyhteyden käyttö jätettäisiin vastaisuudessa tuomioistuimen soveliaisuusharkinnan varaan.

Mikäli oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 52 §:n 1 momentin ns. lisäedellytykset poistettaisiin, jää kuitenkin harkittavaksi, millä edellytyksillä kuuleminen voitaisiin toteuttaa jatkossakin puhelimitse.

Sääntelyn yhdenmukaistaminen

Oikeudenkäyntejä koskevan etäyhteyssääntelyn yhdenmukaistamiselle on epäilemättä tarve. Tältä osin markkinaoikeus viittaa arviomuistiossa todetun lisäksi siihen, että samat etäyhteyksien käyttöä koskevat kysymykset liittyvät myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisiin valmisteluistuntoihin ja suulliseen käsittelyyn ja että mahdolliseen sääntelyn tarkastamisen piiriin olisi siten sisällytettävä myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännökset.

Se, miten lainsäädäntöteknisesti sääntelyn yhdenmukaistaminen olisi järkevintä toteuttaa, lienee tarkoituksenmukaisinta jättää jatkovalmistelun varaan.

Jussi Karttunen

markkinaoikeuden ylituomari

Hanhela Elina

Markkinaoikeus - markkinaoikeuden ylituomari Jussi Karttunen